

AMİSOS / AMİSOS

Cilt/ Volume 9, Sayı/ Issue 17 (Aralık/ December 2024), ss./ pp. 152-163
ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230
DOI: 10.48122/amisos.1554999

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi/ Received: 24. 09. 2024
Kabul Tarihi/ Accepted: 25. 11. 2024

AMOZONLAR VE K3KEN BİLGİSİ (ETİMOLOJİ)

AMAZONS AND ORIGIN INFORMATION (ETYMOLOGY)

Salih Fehmi KATIRCIOĐLU*

Öz

Varlığı kuşkuolu olan Antik dönem metinlerinde karşımıza çıkan Amazonlar bir söylence kahramanı olarak karşımıza çıksa da onlar hakkındaki ilk metinler ve sanat eserleri antik Yunan kaynaklarında ve sanat eserlerinde karşımıza çıkar. Yunan tarihinin ilk yazılı kaynakları olan Homeros'un İlyada'sında, tarihin klasik dönem Yunan yazıcısı olan Heredot'un kitabında ayrıntılı olarak Amazonlar hakkında bilgiler bulabiliriz. Savaşçı, yiğit, cesur, savaşçı kadın anlamında Amazonlar olarak bilinmektedir. Onların yansımaları günümüze kadar gelmektedir. Erkek gibi ata binerler, savaşçı karakterlidirler, bu özellikleri ile klasik dönem sanatında önemli etkileri olmuştur. Amazonların isim kökeni ile ilgili pek çok varsayımda bulunulmasına karşın bu varsayımların hiçbirinin tarihsel devamlılığı yoktur. Bir benzeşmeden köken aramak Amazon adı göğüssüz anlamına gelen ifadeyle denk tutulmuş ve böyle olduğu düşünülmüştür. Antik dönem heykellerinde Amazonlar biri açık iki göğüslü olarak betimlenmişlerdir.

Antik Yunan söylencelerinde, özellikle MÖ 8. yüzyıllarda başlayıp MÖ 3. yüzyıla kadar devam eden varlıkları tartışma konusu olmuş Amazon efsanelerine yer verildiği görülür. Bu söylencelerin düşünsel arka planı araştırıldığı zaman batı kültürünün yaşamadığı kadın erkek eşitliğinin yaşama dahil olması ve bunun nasıl olabirliği sorusu Amazonların hala nereden geldiği, Amazon isminin kökeni hakkında değişik varsayımların üretilmesine neden olmuştur. Günümüzün kadın tiplemesinden farklı olarak gözü kara, korkusuz, dönemin standartlarına göre evcilleştirilmediği öngörülen Amazonlar bir dünya kurgusu içine yönelmişler, bu yönelişleri ile özel bir özgürlük alanının kahramanı olmuşlardır. Amazonlar ismi, köken bilimi değişik varsayımlar içermesine rağmen bizim çalışmalarımıza göre fonetik kurallar anlam sabitliği üzerine düşünüldüğünde Amazon isminin kökeninin 'amadun' sözcüğünden geldiği, bu

* Sorumlu Yazar/Responsible Author: Dr., Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara/Türkiye. E-posta: hitibilim@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2897-6570>

sözcüğün değişik dillerde kullanıldığı, Türkçe olduğu, Tabgaç uygarlığının yazılı kaynaklarından anlaşılmaktadır. Amazon sözcüğünün Türkçe kökenli olup Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkmenlerin bu isme yerleşim yerlerinin ismini vermesinden anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Amazon sözcüğü Sümer, Türk kültürünün denkleştirilmesi konusunda yeni bir kanıt ve etimolojik kültüre bir katkı olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amazonlar, Eski Yunan, Hititler, Sümerler, Köken Bilim.

Abstract

Although Amazons, whose existence is questionable, appear in ancient texts as mythical heroines, the first texts and works of art about them appear in ancient Greek sources and works of art. We can find detailed information about Amazons in the Iliad of Homer, the first written source of Greek history, and in the book of Herodotus, the classical Greek writer of history. They are known as Amazons, meaning warrior, brave, courageous and warrior. Their reflections have survived to the present day. They ride horses like men and have warrior characters, and with these characteristics, they have had significant effects on classical art. Although many assumptions have been made about the origin of the name Amazons, none have historical continuity. Looking for an origin from a similarity has been equated with the expression meaning the name Amazon without breasts, and this has been thought to be the case. In ancient sculptures, Amazons are depicted to have two breasts, with one open.

Ancient Greek myths, especially starting in the 8th century BC and continuing until the 3rd century BC, include Amazon legends, which have been the subject of debate. When the intellectual background of these myths is investigated, the question of gender equality, which is not experienced in Western culture, and how this is possible has caused different assumptions about where the Amazons still come from and the origin of the name Amazon. Unlike the typical portrayal of women today, the Amazons, who were envisioned as bold, fearless, and untamed by the standards of their time, turned toward a world of their own creation. Through this orientation, they became heroes of a unique realm of freedom. Although the etymology of the name Amazons contains different assumptions, according to our studies, when phonetic rules and semantic stability are considered, it is understood from the written sources of the Tabgach civilization that the origin of the name Amazon comes from the word 'amadun', which has been used in different languages and is Turkish. The word Amazon is of Turkish origin, which is understood from the fact that the Turkmens who came from Central Asia to Anatolia gave this name to their settlements. As a result, the word Amazon has been presented as new evidence for the equivalence of Sumerian and Turkish culture and as a contribution to etymological culture.

Keywords: Amazons, Ancient Greek, Hittites, Sumerians, Etymology.

1. Giriş

Antik Yunan söylencelerinde, özellikle MÖ 8. yy'da başlayan MÖ 3. yy'a kadar devam eden varlıkları tartışma konusu olmuş Amazon efsanelerine yer verildiği görülür. Bu söylencelerin düşünsel arka planı araştırıldığı zaman, batı kültürünün yaşamadığı kadın erkek eşitliğinin yaşama dahil olması ve bunun nasıl olabirliği sorusu Amazonların hala nereden geldiği Amazon isminin kökeni hakkında değişik varsayımların üretilmesine neden olmuştur. Günümüzün kadın tiplemesinden farklı olarak gözü kara, korkusuz, dönemin standartlarına göre evcilleştirilmediği öngörülen Amazonlar bir dünya kurgusu içine yönelmişler bu yönelişleri ile özel bir özgürlük alanının kahramanı olmuşlardır. Antik Yunan'da ihmal edilmiş kadın cinsiyetinin varlığı doğudan gelen avlanmayı, dövüşmeyi, gözü pekliğin temsilcisi olan kadın kavramıyla çelişiyordu. Bu çelişme Amazonların gerçekten var olup olmadıkları konusunda hala soru işaretlerini barındırır. Günümüzde ortaya pek çok kanıt çıksa da Amazonların varlığı konusunda henüz erken bir çıkarım olur. Amazonların köken bilimi ile ilgili çalışmalar, yaşadıkları coğrafyalar, söylence olup olmadıkları uzun süredir tartışma konusu olmuştur. Biz bu tartışmalara Amazonlar hakkında tarihsel döküm yaptıktan sonra Amazon isminin köken bilimi ve bu kökenin coğrafi yayılımı ile ilgili bilgi aktarımında bulunacağız.

2. Amazonlar: Söylence ve Tarihçe

Söylencelerin yaşam şekillerinin ikonografik betimlemelerin kapsamlı çalışması, saygımızı kazanmış efsanevi kadın savaşçılarımızın bilinmeyen yönlerinin anlaşılmasıyla farklı bir düşünce sistemine ışık tutmaktadırlar. Antik kaynaklarda Amazonlar, Yunanistan'ın efsane rakipleri olarak pek çok eserde anlatılmıştır.¹ Bu yazarları belirtmek gerekirse Homeros, Herodot, Demosthene, Diorus, Siculus, Plutarch ve Pausains'dir. Bunlar, Yunan erkek egemen toplumunun yaşam şekli biçiminin karşıtı olarak tam karşı tarafta olan kadınları anlatırlar.² Amazonların nereden geldiği konusunda Argonautica Orphica'ya göre, Amazonların ülkesi Themiskrya'daki Küçük Asya'nın kuzey bölgeleri Termoden Nehrine komşu, günümüzün Terme'sini anlatan coğrafi alan içine yerleşirler.³ Yunan tarihçi Herodot, Amazonların yaşam şekilleri hakkında bize ayrıntı verebilecek nitelikte pek çok bilgi sunmuştur ve kaynaklardan elde edilen sonuçlar Amazonların bir söylencenin büyüünde düşünölmeyecek kadar gerçekçi olduğunu göstermiştir. Herodot ile Platon, Amazonların kadınlar olduğunu söyler. Amazonların alanı, Karadeniz'den Orta Asya'ya uzanan İskit alanı olarak görülür. Bu karasal alanda yaşayanlar, Herodot'un bilgilerine göre gemicilik ve yelken konusunda bilgileri olmadığı ancak at sırtında uzun mesafeler kat etmek, binicilik ve yürüyüş sanatı konusunda beceriklidirler. MÖ 490 yılında Amazonların sağ göğüslerini daha iyi ok atabilmek için kestiklerine dair efsaneler çıkmıştır. Okçulukta isabetli nişan almak için bu ifade, Amazon kökenliği ile de destekliyordu. Bilindiği gibi Yunanca'da 'a' olumsuzluk eki taşır. Amazon kelimesi ise kadın göğsü anlamına gelmekteydi. Ayrıca Amazonlarla pek çok tarihçi şahsiyet karşılaşmış ve Amazonların varlığını doğrulamıştır.⁴ Büyük Kyros ve Diodorus Siculus Amazonların varlığını işaret etmiştir. Aynı zamanda Büyük İskender'in Amazon kraliçesi Thalestris ile bağlantısı olmuş, onun kadın savaşçılarıyla karşılaşmıştır. Homeros'da Amazonlardan bahseden ilk kişi Bellorophontes'dir. Kahramanlıklarından bahseder. Truva kralı Priam Helen ile birlikte Truva ovalarına bakarak Amazon kadınlarının erkeklerle eşit olduğunu anlatır. Bahsettiğimiz alıntıda Amazonların erkekler kadar güçlü olduğunu anlatır. İlk çağlarda Herkül'ün rakibi olan Atinalıların savaşının ana kaynağı olan bilge Theesus biyografisidir. Theeses'un çıkardığı sorunlar nedeniyle Amazonların şehri istila ettiği anlatılır. Herodot'un anlatısında, Pletea savaşı öncesinde Amazon mezarları ve Amazonların kamp kurduğu yerler kalıntı olarak bırakılmışlardır.⁵ Amazon kabileleri her zaman erkeklerden uzak olmuş ve onlara karşı direnmişlerdir. Artemis'in kurban törenlerini uygulanması sırasında Amazonların erkek egemenliğinden uzak durduğu anlatılır. Amazon efsanesi, tanrıça Athena'nın şehri kurucu egemenliğine karşı tehdit olarak görülüyordu. Athena aynı zamanda savaşçı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu efsane, Yunanlıların Amazonların kadın imajını kabul ettiğine dair ilk bilgilerin ne olduğunu bize gösterir. Amazonlar, savaş tanrısı Ares'in kızları olarak bilinir ancak ölümsüz değillerdir. Çoğu olgunluğa ve yaşlılığa varmadan genç yaşta ölen Amazonlular bir birikimin, bir arada kalmanın, direnmenin özelliklerini göstermektedir. Amazonlar, erkekler gibi savaştıkları kadar atlet de olup yarışmalara katılıyorlardı.⁶ Artemis ile koşan kızların betimlemelerini gösteren çanak çömleklerle bir aradaydı. Amazonların savaş tanrıçası adına adanmış ritüelleri geleneksel savaş dansları, Athena ve özel bir bağ ile bağlandıkları Ay Tanrıçası Artemis, Efes kentinin Amazonları olarak bilinirdi. Artemis kültürünün etkisi ve bu kültü taşıyan Amazonların inanç sistemi Ukrayna'dan, Güney Rusya'dan, Kazakistan'dan Moğolistan'a uzanan pek çok coğrafi

¹ Ünal 2013, 23. Helen mitolojisi amazonları Karadeniz bölgesinde gösterir bunun dışında Güney Rusya Afrika gibi bölgelerde yaşadıkları öne sürölür. Amazonlar savaşçılardırlar çok iyi at yetiştiricisidirlar Ukrayna ve Güney Rusya'daki mezarlarda kadın savaşçılara ait buluntular vardır.

² Çam 2015, 71 vd.

³ Kimball 2013, 17 vd.

⁴ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Amazonlar>

⁵ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Amazonlar>

⁶ Balla 2017, 28-32.

bölgede ve göçebe kavim üzerinde etkisini göstermiştir. MÖ 700-500 yılları arasında savaş sanatında ustalaştılar. Küçük yaşlarda Amazonlar savaş için eğitildiler. Zırhlar, çizmeler, baltalar, bıçaklar dahil olmak üzere o zamanın bilinen silahları ok ve yay kullanyorlardı ve muhteşem at binicileriydi.⁷ Özetle, Amazonlar erkeklere eşit varlıklar olarak görünürlerdi.

3. Amazonlar ve Coğrafya

Amazonların varlığını gösteren bir başka bulgu ise İskit mezarlarının (kurgan) bulunmasıyla ortaya çıkmıştır. Bulunan iskeletler ve silahlar Amazon varlığını gösteren önemli bulgulardır. Bunlara ek olarak DNA testi uygulandı.⁸ Günümüz teknolojisi ile 300 yıllık süreçte İskit savaşçılarının kadın olduğu, kılıç ve oklar ile gömülenlerin de kadın olduğu rivayet edilir. Tunç Çağından MS 200 yılına kadar kadınların cenazelerinde erkeklerin ki gibi atlar kurban edilerek, yas tutanlar için ziyafetler düzenlenerek onurlandırıldılar. Bu kadın savaşçılarda yapılan yaş analizi Amazonun 10-14 yaşlarında olması, Amazonların küçük yaşlardan beri eğitildiklerinin kanıtıdır. Buluntularda İskit kadınlarının çoğu ciddi yaralanmalarla kaburga ve kafatası parçalanması gibi ağır yaralar ile öldüklerini ortaya koymaktadır. Geleneksel mitlerin portre sanatıyla değerlendirildiği ortamda Amazon kadınlarının İskit tarzı giyimleri olduğu ve Yunan kadın figürlerinden farklı olduğudur.⁹ Heradot'a göre Amazonlar, öğle saatlerinde tek başlarına ya da gruplar halinde dolaşarak arkadaşlık kurarlardı. Çevre kabileden insanlarla ilişkiye girerlerdi. Amazonların aynı zamanda Perslerle ilişki halinde oldukları düşünülür.¹⁰ Bir başka öyküde Saka Kraliçesi Zarina'dan esinlenilir. Medyan İmparatorluğunun MÖ 625-550 yıllarında pek çok düşmanın hakkından geldiği yazılır. Yunanistan'da özellikle Tunç Çağı'ndan itibaren ikonografik tasvirler Amazonlar gibi betimlemelere ilgi göstermişlerdir. Amazonlar aracılığıyla Antik Yunan'ın bir ölçüde doğu ile bağlantılı olduğu ve onların sembollerini kullandıklarını görmüşlerdir. Bu semboller kuşaktan kuşağa aktarılır. Amazonlar, genellikle Yunan mitlerinde görülmüş, Yunan kahramanlarının güçlerini göstermek için Amazon kraliçesini öldürmek zorunda kaldıkları yazılır. Bellorophon'in Amazonlarla savaşmasını ve onları öldürmesini istenmiştir. Amazonların öldürülmesi Yunan sanatı için esin kaynağı olmuş, bazı kahramanların Amazonlarla savaşı anlatılmıştır. Yunanlı kahramanlar Herkül, Thesus ve Aşil iken, bunların öldürdükleri Amazon kraliçeleri olarak, kırmızı figürlü erken ve geç Attika vazolarında betimlenmişlerdir. Betimlemelerde Amazonlar olarak sergilenmiş, anatomik yapıları korunmuş, aşk ve ölümlle ilişkilendirilmişlerdir. Pentsiliea'ya âşık olan Aşila'nın onu öldürmesi bu düşüncüyü destekleyen ilginç bir çelişkidir. Amazonların güç temsilini doğudan aldığı, bu güçle batıyı tehdit edip batıyı korkuttuğu düşünülebilir. Amazonlarla savaşı anlatan Amazonamachia ve Theesesun'a, Atina savaşı, Efes Amazonlarının, Efes Amazonia Anıtı Athena'nın kalkanındaki Amazonların birbirine yakın giyimleri eşleşmektedir. Efes Amazonları tasviri karakteristik goritos yay ve ok kılıfının birleşimi ile bilinir. Artemis'in ok kullanmadaki becerisi de İskit okçularından geldiği düşünülür.¹¹

1. yy'da Strabo, Amazonların Thermedon nehri kıyısında yaşadığını söyler ancak onların artık görülmediğini, Amazonların dağlara çekildiğini söyler. Metrodorus ve Hypsicrates'in de belirttiği gibi Amazonların Thmiskyra'yı terk ettikten sonra Gargareanya'nın sınırlarının ötesine yerleştiğini söyler. Amazonlar, ikamet yerlerine bakılmaksızın eril bir toplum olan Yunan toplumunun şaşkınlığını kazanacak bir şekilde ata binme, avcılık, savaş gibi erkek egemenlik faaliyetlerine atfedilen alanların yeteneklisi olarak, bilinen dünyaların dışında

⁷ Yunan söylencelerin tamamı kadınlardan oluşan ulus olarak geçen bu kavim Tiflis'in hemen kuzeyinde demir çağından kalma Zemo Açala mezarı günümüze kadar bulunmuş en eski Amazon kadın mezarıdır. Nioradze 1931, 140 vd.

⁸ Şahin 2020, 14.

⁹ Barringer 2001, 129.

¹⁰ Balla 2017, 16.

¹¹ Mayor 2014, 58.

yaşayan bu kabilenin pusu ve süvarilerde çok yetenekli oldukları bilinir. Sıklıkla erkek kıyafetleri giyinen, erkekler gibi savaşan Amazon kadınlarının bir veya 3 erkeği öldürdükten sonra evlenmelerine izin verirlerdi. Tamamı kadınlardan oluştuğu varsayılan bu kabilenin yalnızca kız çocuklarına yer vermesi oldukça ilginç sonuçları olan bir gelenektir. Erkekler onlar için yalnızca üremek için vardır.¹² Atina'dan gelen söylencelere göre, erkekler tarafından yaratıldığı düşünülen öykülerde Amazonlar erkeklerle karşı çıkarak, vahşi, yıkıcı geleneksel cinsiyet ayrımının yarattığı ruhsal çatışmanın ürünü olan kadın tarafından uyarlanırlar. Amazonlar savaşçı kabile olarak tanınırlar da Yunan kaynaklı efsanelerde onların hep erkeklerle yenildikleri anlatılır.¹³ Amazonamachia olarak bilinen Yunan ve Amazon arasında söylencesel savaşların betimlemeleri Amazonları zayıf gösterme yönündeki propagandaların önemli bir bölümünü oluşturur. Amazonlara duyulan bu şaşkıncı anlatımlar, Atina dışında söylencelerin altta yatan iletiler Yunan şehir devletlerine kadar uzanır. Bu korkunç ürkütücü kadınlar, Yunanlıların ailelerini korumaları konusunda uyaran olarak işlev görür. Burada sert ve affetmez kadınların yarattığı panik Yunan toplumunda erkeklerle kadınlar arasındaki rol ayrımını güçlendirmek içinde kullanılabilir. Atinalı kadınlar eğitim almazlar, evdeyken öğrenirler. Atinalı eş ve kızları çocuklara bakmak, ev işlerini idare etmek, hizmetçilerini çalıştırmak için görevliydi. Mülk sahibi olamazlar. Atinalı kadınların yaşam tarzı oldukça kısıtlı bir yaşam tarzıydı.¹⁴ Amazon kadınlarının mastektomi uyguladıkları söylencesi, daha iyi yay kullanmak ve mızrak atmak için sağ göğüsleri yakmak inancından kaynaklıdır. Bu prosedür mantıklı olarak düşünülse de dönem içinde uygulanması mümkün olmayan son derece ciddi sağlık sorunları olabilecek bir yöntem olarak akılda tutulmalıdır.¹⁵ Günümüz kadın okçularını düşündüğümüz zaman bu işlemlerin gerçekten bu amaçla kullanılması gerektiği olgusu kabul edilmesi güç bir gerçek olarak görülmektedir. Belki bir tür göğüs bağlama yöntemi kullanılmıştır. Eski Yunanlılar Amazon dedikleri bu kabileye karşı verdikleri anlamlar arasında memesizlik, tek meme, emzirmemiş olmak yer alır.¹⁶ Daha sonraları Romalı tarihçi Marcus Junianus Justinus tarafından bir anlam verildi. Bu varsayma karşı söylencenin yanlış köken bilim anlayışından kaynaklandığı, bunu destekleyici tarihsel destek bulunmadığını ayrıca Amazonları anlatan Yunan sanatçıların normal anatomik organları ile birlikte betimlendikleri görülür. Amazonlar hep Yunanlı erkeklerle savaşta betimlenmiştir. Erken dönemde kadınlar çoğunlukla Atena'nın giydiğine benzer zırhla benimsenir. En sık görülen donanım yay ve mızraktır. Sanat eserlerinde Amazonlar kendilerine hareket özgürlüğü sağlamak için yüksek kuşak, ince elbise giyen tanrıça Artemis'e benzetilir. Vazolar üzerindeki betimlemeler Amazonların Yunanlılara dair başka düşman betimlemesi pers etkisiyle görülür. Bu tür sanat eserleri yorumlandığı zaman, göğüslü binici İskit savaşçıları olma olasılığının daha güçlü olduğu görülür.¹⁷ İskitlerle Amazon ana vatanının kesin konumu açıklığa kavuşmamıştır. Muhtemelen bu alanlar daha öncede belirtildiği gibi Anadolu'nun kuzey doğusunda Karadeniz sınırlarında Sinop ile Trabzon arasında bir yer olduğu düşünüldüğü ve bu yerin Akdeniz'den Etiyopya gibi yerlere ilerlediği varsayılır. Avrasya bozkırlarında kadın savaşçıların olduğu gömütlüklerde bulunan arkeolojik buluntuların İskit kadınlarının bu efsanelere esin kaynağı olduğu öne sürülebilir. Herodot, Amazonlar ve İskitler arasındaki bağlantıya dair ipuçları verir. Bu bağlantılarda grubun genç savaşçıları yeni bir toplum kurmaya, Amazonlarla birlikte yaşamaya ikna olur gibi görünürler. Bu yeni birleşim, atları, savaşçılıkları ile ünlü Güney Rusya'daki Sarmatyalıların atası olarak bilinir. Sarmat mezarlarının diğer göçebe toplulukların

¹² Balla 2017, 25-28.

¹³ Donald 1999, 98.

¹⁴ Karacalar 2007, 810 vd.

¹⁵ Mastektomi dediğimiz bir göğüsün alınması işlemi kapsamlı bir cerrahi sağlıklı sterilizasyon koşulları gerektirdiğinden antik dönemde böyle bir işlemin yapılması mümkün değildir bu nedenle heykelerde de görüldüğü gibi amazonların taşıdığı karakter görüntüsel olarak mastektomi yapılmamış kişilerden oluşur.

¹⁶ Balla 2017, 15.

¹⁷ Mayor 2014, 1-2; Durmuş 2008, 5 vd.

Kazakistan'daki gömütlerinde yapılan, Herodot zamanına tarihlenen kazılar, bu kadınların gerçek savaşçı olduklarını düşündürür. Kadın iskeletlerinde yalnızca zırh ve at süsleri ile birlikte değil bıçak ve ok izlerinin de olması, savaşçı kadınlar olduklarını düşündürmektedir. Mitoloji yarananların, geçmişi yarananların, Amazon efsanelerini betimlerken hayal güçlerinden değil aynı zamanda İskit savaşçıların gerçekliğinden esinlendikleri görülmektedir. Öte yandan çağcıl kültürlerin geçmişlerinden Amazonların olmaması, onların yalnızca Yunanlılar tarafında var oldukları görülmektedir. Amazonların geçmişi, varlığı bu nedenle bir varsayım olarak düşünülebilir. Güçlü ve bağımsız kadınların ataerkil göreneği sarsması fikri bugün bile heyecan verici bir fikirdir. Belki de bu nedenle erkek egemen toplumlarda eşitlik mücadelesinde Amazon kadınları örnek oluşturmaktadır.

Amazon kadınları saldırgan olarak tanımlansa da Amazonların durumu geçmişte Yunan yarımadasında olan erkek egemen kültürle ilintilidir. Amazonların antik Yunan kültürü üzerinde bu denli etkileyici olması erkek egemen kültürüyle açıklanır. Mitolojik Amazonların eski Yunan erkek egemen kültüründe nasıl görüldüğü, Amazonların baskın karakterli görünümünün yabancı ve yıkıcı erkek egemen toplumunda yarattığı ruh halinin kadın-erkek ilişkisini dönemin kültürü ölçüsünde nasıl yorumlandığını bizlere göstermektedir. Her ne kadar Amazonlar tanım olarak savaşçılığı ve yenilmezliği tanımlasalar da Yunan toplumunun gücü karşısında nasıl yenildiklerine dair betimlemelerle doludur. Yunanlılar dışında güç temsili olan herkes buna dahildir. Yunan gücü dışında ve Yunan gücüyle yenilebileceklerini göstermektedir. Bütün bu olanlara karşı Amazonların insan bilinçaltında uyandırdığı karşı cins söyleminden kaynaklanmayan, insan olabilmenin özelliklerine dair bir hayranlık vardır. Bu hayranlık Amazonlara pek çok şehir devletini kurmak için kutsal öncülük etmiştir. Tüm bunlar Yunanlıların geleneksel aile yapısına karşı Amazonların aynı uygarlığın toplumsal yapılarını bozmamalarını gerektiren özel anlamlar içerir. Amazonların aksine Atinalı kadınların eğitimleri yoktu ve becerileri ev ile sınırlıydı. Çocuklara bakmak, ev yönetimi, hizmetçileri kontrol etmek gibi ev işlerine gerek duyulduğundan ev merkezli bir yapıları vardı. Mülk sahibi olamazlardı. Onlardan beklenen, çocukların ve ev içi bakımın iyi olması, doğurganlık ve namuslarıydı. Toplum, kadınların tekil ev işlerini onaylar, bu nedenle Amazonların yaşam alanları Yunanlılardan daha geniş algıları kıyaslanmayacak kadar öndeydi.

Amazonların savaşçılıklarını bir göğüslerini aldirarak daha iyi yay ve mızrak kullanmak için kendilerini sakatladığı inancı vardır. Ve bu inanç günümüzdeki kadın okçular ve cirit atıcıların kendilerini geliştirmek için seçtikleri işlemlerden biri değildir. Okçuluk sporunda kirış göğse çekilerek hedef gözetilir bu sportif tanım antik okçu tasvirlerinde benzer şekilde görülür ve bu işlemi yapabilmek basit bir göğüs koruyucu ile sağlanabilir. Aynı zamanda tek göğsün olmaması emzirememek gibi bir eylemi de içeri ve bir sevgi eksikliğini de anlatabilir.¹⁸ Bu inanç Roma'da da Romalı tarihçi Marcus Justinus tarafından da belirtilir. Ve bu şekilde amazonların bu düşüncelerine bakınca bir göğsü eksik tutma sürecinin gerekçelendirilmesi oldukça çelişik olduğu görülür. Tek göğsün alındığına dair kanıtlarda tarihi bağlamda bir kesinlik yoktur. Klasik sanatta kadınların çoğu ata binerken, tanrıça Asena'nın giydiğine benzer tarzda zırh giyerken tanımlanır. İlginç şekilde kullandıkları silahlar yay mızraktır. Amazonların balta ve hilal şeklinde savaş aletleri de taşıdığı görülür. Bir başka zamana ait sanat eserlerinde Amazonlar daha iyi hareket özgürlüğü sağlamak için yüksek kuşaklı ince elbise giyen tanrıça Artemis'e benzetilirler. Boyalı vazolar üzerindeki elbiseler muhtemelen Yunanlılar ve Amazon çatışmasını anlatır. Amazon Yunan ilişkilerini anlatırken Hamasia denen farsça anlatımlara da rastlanır. Bu sanat eserlerinde Amazonların anatomik bütünlüklerinin tam göğüslerinin korumuş olduğu görülür ve bunlarla İskit savaşçılarıyla başat olma olasılığının daha yüksek

¹⁸ Haleplibahçe Mozaikleri 2015, 23-25.

olduğunu gösterir.¹⁹ Hala belirsizliğini korusa da İskitlerle olan bağlantıları akılda tutulması gereken bağlantılardır. Başlangıçta küçük Asya'nın kuzey doğusundan yola çıkarak Karadeniz'in güney kıyısına, Sinop-Trabzon arasına yerleşecek bir konum aldıkları görülür. Bu konum Akdeniz'den Etopya'ya uzanan geniş bir alanı içerir. Avrasya bozkırlarında savaşçı kadınların bulunduğu gömütlük alanlarda bulunan arkeolojik kalıntılar İskit kadınlarının Amazon söylencesine esin kaynağı olacağına dair bazı ipuçları içermektedir. Herodot (MÖ 484 - MÖ 425/413) adlı eserinde Amazon İskit bağlantısı ile ilgili bir dizi belge sunar. Amazon kadınları yeni bir toplumsal yaşam tarzlarını sürdürmesi ve yeni bir toplumsal model oluşturma konusunda günümüze ışık tutmaktadır.

Bu insanlar atları, askeri başarıları, savaşçılıkları ile ünlü Güney Rusya'ya yerleşim yeri olarak bağlanan Sarmatya'luların kökü olduğuna inanılır. Sarmat mezarlarını ve diğer göçebe kabilelerin, Herodot zamanına tarihlenen kazılarında, bu kadınların bir kısmının gerçekten savaşçı olduğunu düşündüren kanıtlar vardır. Kadınlar ve iskeletlerinin silah zırh ve at süsleri ile demir bıçak ve ok uçlarından kaynaklanan yaralanma izleri taşımaktadır. Bu bulgular bize göstermektedir ki Amazonlar Yunan söylence yaratıcıları, tarihçileri, sanatçıları Amazonlara dair betimlemelerde bulunurken hayal güçlerini besleyen gerçeklerin hayal ürünü olmadığını yukarıda sözü edilen buluntulardan yararlandıklarını düşündükleri görülmektedir. İlginç olan, olayların geçtiği çağcıl kültürlerin tarihlerinde Amazonlardan bahsedilmemesi ya alışılmış olay ya da yalnızca Yunanlıların onların varlığından haberdarlığı gibi görünen durumlardır. Bütün bu bulgulara rağmen Amazonların var olup olmadığı bir kurgu olarak kalmakta ve bu kurgunun çerçevelenmesi, ne olduğu, nasıl olması gerektiği konusunda somut olguların olmaması nedeniyle; Amazonlar hep varsayımlar üzerinden düşünülmüş, günümüzde bu gün yankılanan halleriyle bir eşitlik savaşımının nesnesi haline gelmişlerdir.

Amazonların isim kökeni ile ilgili araştırmalar bir geleneksel yapının uygulanıp uygulanmadığına dair bu ismin kökeninin ne olduğuna dair net bilgilere ulaştıramamaktadır. Günümüzde bilinen mastektomi prosedürü travmatik bir prosedür olup²⁰ elimizdeki bilgiler meme ile ilgili işlemlerin ve meme tümörlerin Mısırdaki Edwin Smeet papirüsünde MÖ 3000-2500 arasında olduğunu göstermektedir. Bununla ilgili elimizde mastektomi yapıldığına dair bir kayıt bulunamamaktadır. Ok atışlarında sağ elini kullanan kadın okçuların eksenini sol göğsün altındadır. Bu nedenle sağ elini kullanan kadın okçular sol göğüslerini atışı rahatlatmak için bir askı ile tutarlar. At sırtından atılan ok Amazonların göğüslerini feda edip etmediğine dair bilgi vermekten uzaktır. Döneminde yapılan Amazon benzetmelerinde Amazonların tümü normal anatomik pozisyonlarıyla betimlenmiştir. Dönemin tüm kadın tanrıçalarında Amazonlar normal anatomik bulgularıyla resmedilir. Kanımızca günümüzde kullanılan çigersiz, yüreksiz deyiminin dilsel karşılığı memesizler deyimidir. Bize göre saygı ve cesareti göstermek için kullanılmış bir sözcüktür. Amazon coğrafyasında yaşayan insanlar özellikle bayanlar, savaş silahları konusunda iyi eğitilmişlerdir ve bu bölgede anaerkil göreneklere göre kadınlar savaşçı yetenekleriyle doğmuştur. Amazonlar, mezarlarından silah ve at içeren zinetlerle birlikte bulunmuşlardır. Buna göre Amazonlar geleneksel yaklaşımın dışında Yunan algısından farklı olarak anaerkil inisiyatif alabilme yeteneklerine sahiptirler.

¹⁹ Amazonlarla Antik Yunan Dünyasında olan savaşları sanat alanında yer verilmiştir. Kuşkulu olan gerçeklere inanıldıktan sonra dönemlere göre betimlemeleri değişmiştir. Başlangıçta Yunan savaşçıları gibi olan amazonlar sonraları Pers etkisiyle betimlenmiştir. Soyo politik sistemleri gereği her uygarlıkta olduğu gibi Yunan uygarlığında da kadınların alt konumda olduğunu işaret etmek için amazonlar olumsuzlanmıştır. Amazonomachy olarak tanımlanan vazo boyama sanatında cinsiyetler arasındaki çatışmanın ilk örneklerini görmek mümkündür. Karacalar 2007, 813 vd.

²⁰ Karacalar 2007, 810-811.

4. Amazonlar ve Hititler

Amazonlarla ilgili bilgiler antik Yunan kaynaklarından ve mitolojiden alınmaktadır. Bu bilgiler ışığında arkeolojik buluntular ile düşünüldüğünde Amazonların varlığı kabul edilebilir bir gerçektir. Ancak Amazonların başlangıç noktası, kökenleri soru işaretidir. Amazon sözcüğünün Farsça ve eski Yunan dilindeki karşılığı düşünüldüğünde ortaya çıkan anatomik ve savaşçı tanımların Amazonların isim kökenini açıklamada kanımızca yetersiz kalmaktadır. Bu bilgiler ışığında Amazonların eski çağ tarihinde kadın üstünlüğünü gösteren ve bu üstünlüğü²¹ MÖ 8.yy'da daha eskilere gittiğini öngören Ahmet ÜNAL'ın çalışmasında, Amazonların dolaylı olarak Hititlerle bağlantılı olduğu, eski Anadolu Helen kültürel iletişimi ve etkileşimi içinde bazı sözcüklerin, davranışların gerçek ya da mitolojik özelliklerle de olsa gidip geldiğini düşündürmektedir. Amazonların erkekler gibi savaştığı, savaş Tanrısı Ares'e taptıkları, avcılarının koruyucusu Atermis'e tapınmaları daha eski tarihlere gidebilecek izleri beraberinde getirir. Ukrayna ve Güney Rusya'da daha önce belirtilen MÖ 6-5. yy'a tarihlenen kadın savaşçılara ait olan mezarlıklar çoğu kurgan şeklinde olsa da bir Amazon varlığından söz edilmesi mümkün görünmektedir. Yine dönemin tüm büyük uygarlıklarında olduğu gibi özellikle Hitit İmparatorluk döneminde kral ve kraliçenin bir arada anılması ve bu biraradlığın bir güç paylaşımı şeklinde olması ve sonuca bakarak Hitit kadınının Amazonların gelişmesine katkıda bulunacak bir öge taşıdığı düşünülebilir. Kadınların taşıdığı güçler her zaman erkek ve Yunan toplumunun döneminde ilgisini çekmiş ve belki de bu nedenle Amazonlar mitolojik olarak söylencelere girmiştir. Hitit metinleri arasında erkek egemen toplum üyesinin usuna sığdıramayacağı bir grup kadından bahsedilir. Bunlar kural dışı yaşayan Damara kadınlarıdır. Fal metinlerinde bir tapınak görevlisi bayan olarak görünürler. Bu metinlerde, Damara kadınlarının ilişkiler ağının özgürce olduğunu ve bu kadınların özgür yaşadıklarını yazılanlardan çıkartabiliriz. Bu kadınlar, törenlerde oklar kullanırlar ve bu oklarla avlanmada bulunurlar. Bu nedenle bunlara memesiz, göğüssüz ya da Farsça'daki Hamazan savaşçıya bağlamak genel bir görüş halidir.²² Yine Kral I. Şuppiluliuma, Azzi Hayaşa ile yaptığı devlet antlaşmasında Azzi Hayaşaların kadınlara karşı davranışları ile ilgili bölümler vardır. Bu genel dökümden anlaşıldığı kadarıyla Amazon tiplenışı ile ilgili kadınların yalnız MÖ 8. ve 3. yy döneminde değil daha eski dönemlere dayandığını düşündürecek bazı öndeğiler de vardır.

5. Duyu Dil Düzenleme

Etimolojik saptama bu kadar derinliği olan Amazonlar sözcük alanınının daha geniş kapsamda ve daha eski çağlarda görülüp görülmediğini, Amazon sözcüğünün hangi dönemlere kadar uzandığını bazı etimolojik ilkelerden yola çıkarak köken bilimsel, düşünce yolu izlenerek gözden geçirilmesinde fayda vardır. Bu nedenle saptamalarımıza geçmeden önce köken bilimsel çalışmalardan bahsetmek önemli görünmektedir.²³ Sözcüklerin köklerini, üyesi oldukları dil gruplarını, ortaya çıkış zamanlarını ve bu sözcüklerin hangi kaynağa kadar geri götürülebileceğini ses ve anlam bakımından geçirdikleri dönüşümleri inceleyen alandır. Etimolojiye göre ses ve anlam içeriğindeki değişikliklere rağmen bir değerler yörüngesinin korunuyor olmasını sözcüğün bu değerler evreninde gelişmesi gerekmektedir. Burada anlam benzerliği kadar nörolinguistik açıdan sözcüklerin geçirdiği değişimleri saptanan sözcük başatlığında anlam ve sessel benzeşim göstermesini açıklanması gerekir. Bu açıklama, sözcüğün taşıdığı evrensel anlamı daha anlaşılır kılarken aynı zamanda coğrafi yayılım alanları

²¹ Ünal 2013, 27-30 Hitit metinlerinde bahsedilen damara kadınları babaerkil toplumun anlayamayacağı özgür kadınlardan bahsedilir bunlar damara kadınlarıdır. (KUB.57.84, VBoT I30, KUB 5782. Damara Kadınlarının amazonlar gibi ok atıcılar olduğunu ^{MUNUS}GIS.BAN ifadesinden öğreniyoruz KUB 58.14 KBo16.78.

²² Cedrus 2013, 22-23.

²³ Duyu dil izleme bireylerin amaçlarına ulaşmaları için sinir dilbilimsel yol ağlarını keşfetmelerini onları en iyi şekilde kullanmalarını sağlayacak bir anlayıştır. Bilimsel olarak tartışmalı olsa da sözel iletişimin yüklediği anlamın işlevlerinin taşınmasını sağlar.

ile birlikte sözcüğün etkilediği kültürler, haklar açısından da yorum yapmayı olanaklı alan yaratır. Bu alan, dilin ilişkilerini, ekinel ilişkileri araştırırken sözcüğün iyesi olduğu dildeki özdeş kullanımını, sözcüğün gelişme süresi içinde ilk ortaya çıktığı dönemi ve yazılı kaynağı saptayarak köken bilimsel yordama ile sözcüğün nasıl yayıldığını ve sözcüğün taşıdığı bileşenlerin yorumlanması gerektiği bir saptama yöntemidir. Özetle anlamı kaybetmeyen söz kökünün ne olduğunu tarihsel gelişimi içinde en kabul edilebilir olanak alanları içinde sunmayı gerektirir. Bu şekilde en eski kök sözcük bulununca (etimon) daha sonra anlam ve sesteşliğin dönüşümü incelenir.

Biz bu araştırma da genel olarak kullanılan yöntemlerden filolojik araştırmayla sözcüğün biçimi anlamsallığı varılabilen en eski metinlerin ne olduğunu saptamaya çalıştık.²⁴ Lehçe bilim verilerinden yola çıkarak şekil ve anlam değişmeden lehçeler arasındaki farklılıklar, sözcüğün geçmişi hakkında bilgi verir. Yine karşılaştırma yöntemi ile akraba diller arasındaki kök, sözcük araştırmasının en atası olan dilden ödünç verdiği diller saptanabilir. Sözcüğün değişimi sırasında anlam kaymalarının olup olmadığı, anlam sabitliğinin değerlendirilmesi önemlidir. Akılda tutulması gereken bir konu sessel değişimin zaman içinde değişime uğradığı buna başat olarak sözcüklerin söylemi ve yazı şekillerinin değişimi akılda tutulmalıdır. Yazım daha takip edilebilir ilerlerken, telaffuz daha sık değişir. Ses değişimleri nörolingüistik kurallara göre değişebilir. Sesin değişimi başında, ortasında ya da sonunda bitişiklikte yarım gösterebilir. Ses değişimi çeyrek asırlık bir zaman diliminde gerçekleşebilir. Diller arası aktarılan sözcükler konuk olduğu dilin sessel sistemine uyarlanır ve bu sessel sistem zaman içinde ses değişim kurallarına uyar. Fonetik bozukluklar özetle nörolingüistik oluşumlardan kaynaklanır ve bu dilin bozulma biçimleri evrenseldir. Bilinebilen ses değişim kurallarına göre açıklanamayan sözcükler köken bilimler bilgileri açısından tartışmalıdır. Bunlar kuşku ile karşılanmalıdır. Dilsel ya da sözsel ilişki belli bir toplumsal ve ekinel ortamda gelişir. Bu gerçekleşme saptanan bir tarih evresinde belli sosyal toplumsal ve ekinel niteliklere sahip sözcüklerden ödünç alınır. Kısaca bahsetmek gerekirse bir dilden diğerine yapılan alıntı yüksek kabul edilirliliği olan dilden sıradan dile doğru gerçekleşir. Saygınlığın düşük olduğu dil saygınlığı yüksek olan dile alt kültür ürünü olan sözcüklerden geçer. Çok ender olarak nesne ve bazı ifade edici özellikler alınır. Bu bilgiler ışığında bir sözcüğün kültürel değer konusuna dönüşmesi yüksek saygınlığı geçmiş kültürlerin verilerinden yola çıkılır.

Ses değişimleri belli sözcüklerin kendi aralarında birbiri içinde dönüşümlü sesin vurgulu veya vurgusuz olması durumuna göre anlam sabitliğinin bu değişime rağmen devam etmesi sağlıklı değerlendirme için özel bir anlam taşır. Bu anlam zaman içinde sözün taşıdığı anlam değişmezliği içinde ses değişim kuralları içinde bir bütünlük olarak devam eder. Güncel bir örnek verirken Osmanlı İmparatorluğu ve Ottoman Empire aynı anlamı ifade ettiği halde sözcük görşelliği farklıdır. Burada t-s değişimi sözcük içeriğinde biçimsel farklılık yaratacak şekilde anlam farklılığı yaratmadan değişmiştir. Bu değişim dilin nörolingüistik özellikleri bağlamında gerçekleşen bir değişimdir. Dilin kök kaynağından diğer dillere geçişi sırasındaki değişim ilk anlamın sabitliğini koruması durumunda dilsel yorumla yayılım coğrafik bütünlük dil üzerinden bizlere gerekli anlamların çıkartılmasını ve yorum yapılmasını sağlar.²⁵ Bu sağlayış kök sözcüğünün ve kök anlamının kuşaklar boyu etkisini gösterir. Dikkat edilmesi gereken kök anlamın içeriği ile birlikte devam etmesidir. Morfolojik sözcüklerin fonetik anlamlarından yola çıkarak içerik yaratmak sözcüğün taşıdığı anlamı kuşaklar boyunca devamı, bu devamın yarattığı kültürel koşulları anlamada aksaklıklar yaratır ve sözcük zaman dilimi

²⁴ Söz kökenini araştırmak için dilsel ilişki içinde olmak gerekir, dilsel ilişki özgün dilin sesteşliğine göre değişir. Ses değişimi ile birlikte anlam benzerliğinin önemi akılda tutulmalıdır. Sözcüğün ulaşabildiği yazılı kültürün en eskisine ulaşmak bu en eski sözcüğün yayılım alanını saptamak içerik ve dışarı bütünlüğü açısından anlatılmak istenen düşüncüyü daha etkin kılar. Sözcüğün en eski kaynak şekli 'etimon' (söz kökü) olarak adlandırılır.

²⁵ <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ottoman&veaction=edit>

çinde taşıdığı gelenekten koparak ayrı ve yabancı bir anlam haline dönüşür. Bu dönüşüm yordamlar aracılığıyla artan olasılık zenginliğinin gerekçeler dışında törenselleştirilerek tamamen içeriğini yabancı bir hale dönüştürür. Bu çalışma da etimolojik olarak yukarıda saptadığımız kurallardan yola çıkarak amazon sözcüğünün olası nörolingüistik değişimlerini ve amazon sözcüğünün kök anlamından yola çıkarak yarattığı geleneksel ve kültürel ortamın daha az olasılık ağı kullanarak yorumlayarak anlamamızı sağlar. Özellikle söylemek gerekirse belli sözcüklerin ait olduğu dillere göre sessel değişimlerini tamamlayarak ait olduğu kök dili bulduktan sonra bu kök dilin takibi sonucu ortaya çıkan değişik uygulamaların özümlemesinde neler olduğunu bulmak ve bu özelliklerin hangi uygarlıkta yoğunlaştığını saptamak sağlıklı bir öndeği de bulunmak için gerekli nedenlerdir. Amazonların gerçekliği konusunda dayanak noktalarından biri Amazonların atası sayılan Sarmatlar'daki kadın savaşçıların gerçekten olduğudur. Amazonlar bu gerçekliğe dayanır ve kazılar bu gerçekliği kanıtlar niteliktedir. Arkeolojik kazılardan da anlaşıldığı kadar da Sarmat kadın mezarlarından önemli ölçüde silah çıkmaktadır bu durum İskitler'de de vardır.²⁶

6. Amazonlar ve Sümerler

Amazon kelimesinin sözel değişim zincirine baktığımız zaman bazı harflerin sabit olduğunu bazılarının değiştiğinin varsayımından yola çıkarak 'a' harfinin çok kolay değişmediğini varsayarsak, Amazon sözcüğünü dilsel değişim kurallarına göre 'anadum, amadum' 't-s' gibi sözcüklere çıkabiliriz.²⁷ Morfolojik özelliklerini saptadığımız bu sözcüklerin içerik anlamlarının değişmezliği Amazon sözcüğünün kökeni hakkında varsayımlarda bulunmamızı sağlayacaktır. Buna göre Amazon sözcüğü dişi cinsiyeti, yürekliliği, üretkenliği, savaşkanlığı temsil etmektedir. Eski çağ metinlerine baktığımız zaman Amazon sözcüğünün AMA.TUN sözcüğü ile aranması gerektiğini bir varsayım olarak düşünürüz. Bu varsayımı pekiştirmek için sözel ifadenin daha önceden saptanıp saptanmadığını, yazılı kaynaklarda bulunup bulunmadığını, yazılı kaynakların bize yukarıda söz edilen ana erkilliğin izin verip vermediğini saptamak gerekir. Bizim çalışmalarımıza göre, Sümercede AMA.TUN sözcüğü kullanılmış olup analık ifade eden anlatımdır. Yine Goetze'nin çalışmasında Amazon sözcüğünün AMA.TUN şeklinde analığı ifade ettiği, kutsal bir hayvanla özdeşliğini ve yüceltildiğini görmekteyiz. Bu idogramın Akatça yazılarda kullanıldığını ve Akatça karşılığını agarinnu olduğunu görmekteyiz. Bu şekilde bu terimin taşıdığı anlamlardan biri dişil enerjinin en üst düzeyde ifadesi olan AMA.TUN ifadesi Sümerlerden bu yazıyla Akatlara geçtiği görülmektedir. Bu sözcük, Damara kadınları olarak Hititlerde görülmesi küçük değişikliklerle aynı sözcüğün Hititlerde de kullanıldığını görmek, dişil enerji devamlılığını bu metinlerden anlamak mümkündür. Ur ve Lagas'dan gelen yerleşim organizasyonu gösteren kentlerde bir dizi hayvan listesinden söz edilir. Bu listede Ira Maurice Price, Sümer yazılarında DUN hayvanından bahsetmektedir. AMA.DUN olarak söz ettiğimiz bu sözcüğü ikiye ayırdığımız görürüz. "Ama" anneyi ifade eder DUN sözcüğünün ise tartışmalı olsa da bir dizi kutsal hayvanı aynı zamanda da bir dizi kullanım aletini temsil ettiği görülür. Kutsal hayvanlara öküz, keçi, inek dahil edilir ve DUN hayvanından elde edilen verim süt, kaymak, yoğurt gibi ürünlerle ifade edilebilir ve buna sürüler halinde yaşayan keçi ve sığır gibi hayvanlar dahil edilir. DUN sözcüğü kadınlar arasında 55 pasajda koruyucu olarak kullanıldığı görülür. Bu şekilde bataklıkların ormanların koruyucusu anlamında olan bir hayvan grubunu temsil eder. Bu metinlerin incelenmesinde yazara göre DUN ifadesi önemli bir çoğunlukta dişi varlığı AMA.DUN ifadesi annelik başlığı adı altında koruyuculuğu ifade eder.²⁸ Daha sonraki yazılara baktığımız zaman AMA.DUN sözcüğünün benzeri ton değişimlerine göre yerleştiği, kültürler arasında yazılı metinlerde Tabgaç uygarlığında AMA.DUN sözcüğünün anne karşılığında

²⁶ <https://silk-road.com/artl/sarmatian.shtml>

²⁷ Goetze 1945, 234-235.

²⁸ Boodberg 1936, 172 vd.

olduğunu görürüz. Anadolu topraklarına baktığımız zaman AMA.DUN sözcüğünü Erzincan ilinde Türkmenler tarafından kurulan bir köyde Osmanlı döneminde AMA.DUN adının anıldığını görürüz. Dikkatle bakmak gerekirse Amazon sözcüğünün kökeninin Sümerce karşılığının AMA.DUN'da bulunduğunu, bu sözel gücün ve kifayetin tüm dünya dillerine dağıldığını görürüz. Tabgaç uygarlığında anne karşılığı olarak AMA.DUN kelimesinin kullanılması, Sümerler'de Türk uygarlığı bağlarını gösteren kanıtlardan biri olarak kabul edilmelidir. Amazon sözcüğünün kökenini Sümer uygarlığında bulunduğunu ve bu sözcüğün Orta Asya uygarlığında bilindiğini, sunulan kanıtlar karşılığında rahatça öne sürebiliriz. Bizim ulaştığımız AMA.DUN sözcüğünü çalışmamızda Mehmet Ünal MUTLU'nun Arınak isimli kitabında yer aldığı görülmektedir.²⁹ İlişkisi önceden saptanmış Amazon-AMA.DUN bağının tarihsel akışı içinde nasıl geliştiğini bu kitapta gösterememiştir. Eski çağ verilerine dayanarak bu saptamanın doğruluğunu, bu saptama ışığında Amazon sözcüğünün yaygın kullanım alanının Sümerler ve Orta Asya olduğunu ve bu iki coğrafyanın birbirini belirlediğini rahatça söyleyebiliriz.

7. Sonuç

Amazon kelimesi, düşünüldüğünün aksine söz kökenini yukarıda belirttiğimiz kurallara göre Sümer kültürüne kadar ilerletmek mümkündür. Bu kültürün verileri ve türevleri sözcüğün daha sonraki uyalıklara söz gelimi Akatlara "ana" anlamına gelen anlam verdiği görülür. Daha sonra bu sözcüğü değişik dünya dillerinde görmek mümkündür. Bu sözcük Orta Asya'da da görülmüş olup Tabgaç uygarlığında da benzeri şekilde yazılı kaynaklara göre ifade edildiği görülmektedir. Yine Osmanlı döneminde adı Amadun olan şimdiki ismi Babaaslan olan köyün Türkmenler tarafından kurulduğu yine yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Amazon kelimesi, Sümer dili çıkışlı olup Orta Asya'da 'anne' anlamında kullanılan bir sözcük olup, günümüzde aynı anlamda kullanılmaktadır. Batı uygarlığının benimsediği Amazonlar ve işaret ettiği kavramlar Orta Asya Türklerinin uygarlığa kadın-erkek eşitliği konusunda verdiği ve kadınların anaerkil üstünlüğünü sergileyen, kökü derinlere uzanan önemli bir tarih iletidir.

Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The author declares no conflict of interest.

Kaynakça

- Balla, M. 2017, *The Myth Of The Amazons Maria Balla*, School Of Humanities A Thesis Submitted For The Degree Of Master Of Arts (Ma) İn Black Sea Cultural Studies, February, Thessaloniki – Greece.
- Barringer, J. M. 2001, *The Hunt in Ancient Greece*, The Johns Hopkins University Press Baltimore And London.
- Boodberg, P. A. 1936, "The Language Of The T'o-Pa Wei", *Harvard Journal of Asiatic Studies*, ½, 167-185.
- Çam, B. F. 2015, "Avrasyalı Atlı-Savaşçı Kadınlar, Amazonlar'ın Gerçekliği Üzerine Yeni Gözlemler", *Höyük Dergisi*, January, 70-80.
- Donald, J. S. 1999, *Yunan Mitolojisinde Amazonlar*, (Çev. Burcu Yumrukçağlar), Öteki Yayınevi, İstanbul.
- Durmuş, İ. 2008, *İskitler (Sakalar)*, Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara.

²⁹ Mutlu 2018, 57.

- Goetze, A. 1945, "The Vocabulary of the Princeton Theological Seminary", *American Oriental Society*, 65/4, 223-237.
- Haleplibahçe Mozaikleri*, 2015, Editörler: Ayşegül ÖZBEK, Işıl ÖZCAN, Şanlıurfa.
- KBo*: Keilschrifttexte aus Boğazköy /WVDOG Heft 1 v.d) Leipzig 1916-1923; (Heft 7 vd.) Berlin 1954 vd.
- KUB*: Keilschrifturkunden aus Boğazköy, Berlin 1921 vd.
- VBoT*: A. Goetze, Verstreute Boğazköy-Texte, Marburg, 1930.
- Karacalar, A. 2007, "The Amazons And An Analysis Of Breast Mutilation From A Plastic Surgeon's Perspective", *Plastic and Reconstructive Surgery*, 119/3, 810-818.
- Kimball, J. D. 2013, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*, (Çev. M. Çağdaş), İleri Yayınları, İstanbul.
- Mayor, A. 2014, *The Amazons: Lives & Legends of Warrior Women Across The Ancient World*, Highbridge Company.
- Mutlu, M. Ü. 2018, *Arınak*, İkinci Adam Yayınları; 1. Basım.
- Nioradze, N. 1931, "ზემოავჭალის სამარე", "საქართველოს მუზეუმის მოამბე" ("Yukarı Avçala Mezarı", *Gürcistan Müzesi Haberleri*, Tiflis, 140-220.
- Şahin, M. 2020, "Yunan Betim Sanatında Amazonomakhia Ve Tomris Han", *I. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Teke Akademi, 10-33.
- Ünal, A. 2013, "Amazonların Eski Anadolu Kökenleri Hakkında Yeni Kaynak Ve Gözlemler", *CEDRUS The Journal of Mcri*, 21-32.

İnternet Kaynakları

- <https://silk-road.com/art/sarmatian.shtml> (10.09.2024 Çevrimiçi).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Amazonlar> (10.09.2024 Çevrimiçi).
- <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ottoman&veaction=edit> (20.09.2024 Çevrimiçi).